

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์ ม.๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

: ดร.โกสุม สายใจ

ผู้ตรวจ

: ภัคจิรา องค์ศิริพร
ดำรงศักดิ์ นักการ
กันยาภรณ์ วาสุเทพ

บรรณาธิการ

: ดร.สุดาร์ตน์ เทพพิมล

ผลิตและจัดจำหน่าย

บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทย์สัมพันธ์
๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านเมณียา ๓ ซอย ๑๐
ถนนรัตนนิเบศร์ ตำบลไทรมา อำเภอมือง
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร. ๐-๒๕๒๔-๖๓๑๖
๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘
๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓
โทรสาร ๐-๒๕๙๔-๓๙๒๓
E-mail : editor@muangthaibook.com
Website : www.muangthaibook.com

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์ ม.๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

: ดร.โกสุม สายใจ

ผู้ตรวจ

: ภัคจิรา องค์ศิริพร
ดำรงศักดิ์ นักการ
กันยาภรณ์ วาสุเทพ

บรรณาธิการ

: ดร.สุดาร์ตน์ เทพพิมล

พิมพ์ครั้งที่ ๑

: กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

จำนวน

: ๓,๐๐๐ เล่ม

ผลิตโดย

: บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทย์สัมพันธ์
๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านเมณียา ๓ ซอย ๑๐ ถนนรัตนนิเบศร์
ตำบลไทรมา อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร. ๐-๒๕๒๔-๖๓๑๖, ๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘, ๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓
โทรสาร ๐-๒๕๙๔-๓๙๒๓
E-mail : editor@muangthaibook.com
Website : www.muangthaibook.com

ISBN

: 978-616-281-943-8

ราคา

: ๘๙ บาท

“หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด ห้ามทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ
ทำสำเนาตัดแปลง หรือวิธีการอื่นใดไปเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจาก บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด”

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศศิลป์ ม.๒ เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เพื่อให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนได้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด รวมทั้งสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศศิลป์ ม.๒ เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการ แนวคิด และจุดเน้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทั้งในเรื่องของจุดหมายของหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ประกอบด้วยตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทางเป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ โดยเนื้อหาสาระในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตรงตามสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่แบ่งเป็นตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง มีกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้และ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และกระบวนการจัดการของผู้เรียน ทำให้นักเรียนยังมีความแตกต่าง และคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และช่วยทบทวนเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

องค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำเสนอในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศศิลป์ ม.๒ เล่มนี้ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาและ กิจกรรมที่นำเสนอมีความหลากหลาย ทันสมัย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศศิลป์ ม.๒ เล่มนี้ จะสามารถให้ความรู้และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ ผู้เรียน ผู้สอน ตลอดจนผู้สนใจศึกษาทั่วไปเป็นอย่างดี สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เกิดสมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ดร.โกสุม สายใจ

และ

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย

สารบัญ

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ทศนธาตุ

๑.๑ เข้าใจทศนธาตุ	๔
๑.๒ รูปแบบทศนธาตุและแนวคิดในงานทศศิลป์	๒๐
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๒๘
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๒๘
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๒๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ รูปแบบการใช้วัสดุ อุปกรณ์ ในงานทศศิลป์

๒.๑ ภาพเขียนด้วยดินสอ	๓๒
๒.๒ ภาพเขียนด้วยหมึกจีน	๓๔
๒.๓ ภาพเขียนด้วยปากกา	๓๖
๒.๔ ภาพเขียนด้วยเกรยอง	๔๐
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๔๖
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๔๖
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๔๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ เทคนิควิธีการวาดภาพ

๓.๑ การสร้างงานทัศนศิลป์.....	๔๘
๓.๒ เทคนิควิธีการในการวาดภาพ.....	๔๙
๓.๓ การวาดภาพสื่อความหมาย.....	๕๙
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๖๒
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๖๒
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๖๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ การประเมินและการวิจารณ์

๔.๑ การประเมินงานทัศนศิลป์.....	๖๕
๔.๒ การวิจารณ์งานทัศนศิลป์.....	๖๗
๔.๓ การวิจารณ์และการประเมินผลงานทัศนศิลป์.....	๖๙
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๘๐
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๘๐
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๘๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การนำผลการวิจารณ์ไปพัฒนางานทัศนศิลป์

๕.๑ การพัฒนางานทัศนศิลป์.....	๘๒
๕.๒ การวิจารณ์งานศิลปะ.....	๘๓
๕.๓ แนวทางการพัฒนาผลงานทัศนศิลป์.....	๘๓
๕.๔ เพิ่มสะสมงาน.....	๙๐
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๙๒
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๙๓
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๙๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ ตัวละคร

๖.๑ เข้าใจเนื้อหาเรื่องราวบุคลิกลักษณะของตัวละคร.....	๙๕
๖.๒ เทคนิควิธีการวาดภาพตัวละคร.....	๙๗
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๐๙
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๑๐๙
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๐๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ทักษะศิลป์ในสื่อโฆษณา

๑๑๐

๗.๑ การโฆษณา.....	๑๑๑
๗.๒ การประชาสัมพันธ์.....	๑๑๒
๗.๓ สื่อโฆษณา.....	๑๑๔
๗.๔ หลักการออกแบบสื่อโฆษณา.....	๑๑๖
๗.๕ ขั้นตอนในการออกแบบสื่อโฆษณา.....	๑๑๗
๗.๖ การออกแบบสื่อโฆษณา.....	๑๑๘
๗.๗ ตัวอย่างสื่อโฆษณาที่ใช้ภาพผลงานทัศนศิลป์เป็นภาพประกอบ.....	๑๒๐
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๒๕
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๑๒๕
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๒๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘ วัฒนธรรมกับผลงานศิลปะ

๑๒๖

๘.๑ ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม.....	๑๒๗
๘.๒ ประเภทของวัฒนธรรม.....	๑๓๐
๘.๓ วัฒนธรรมไทย.....	๑๓๓
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๔๖
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๑๔๖
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๔๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙ การเปลี่ยนแปลงของงานทัศนศิลป์

๑๔๓

๙.๑ พื้นฐานของงานทัศนศิลป์ไทย.....	๑๔๔
๙.๒ งานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัย.....	๑๕๒
๙.๓ อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงงานทัศนศิลป์ของไทย.....	๑๖๐
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๖๗
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๑๖๗
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๖๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐ งานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

๑๖๘

๑๐.๑ งานทัศนศิลป์ไทย.....	๑๗๐
๑๐.๒ งานทัศนศิลป์สากล.....	๑๗๖
๑๐.๓ ตารางเปรียบเทียบผลงานทัศนศิลป์ไทยกับสากลเพื่อการศึกษา.....	๑๘๐
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๘๓
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๑๘๓
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	๑๘๓

บรรณานุกรม

๑๘๔

อภิธานศัพท์

๑๘๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ทัศนธาตุ

ตัวชี้วัด

ศ ๑.๑ ม.๒/๑ อภิปรายเกี่ยวกับทัศนธาตุในด้านรูปแบบและแนวคิดของงานทัศนศิลป์ที่เลือกมา (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

รูปแบบของทัศนธาตุและแนวคิดในงานทัศนศิลป์

แนวคิดสำคัญ

การอภิปรายเกี่ยวกับทัศนธาตุในด้านรูปแบบและแนวคิดในงานทัศนศิลป์ที่เลือกมา ผู้อภิปรายจำเป็นต้องมีความเข้าใจทัศนธาตุ ได้แก่ จุด เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ สี พื้นผิว และบริเวณว่าง เพื่อให้สามารถวิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหาเรื่องราว รูปแบบ กลวิธีการสร้างงาน การวิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ และการจัดองค์ประกอบศิลป์ได้ตามหลักการ

สาระการเรียนรู้

๑.๑ เข้าใจทัศนศิลป์

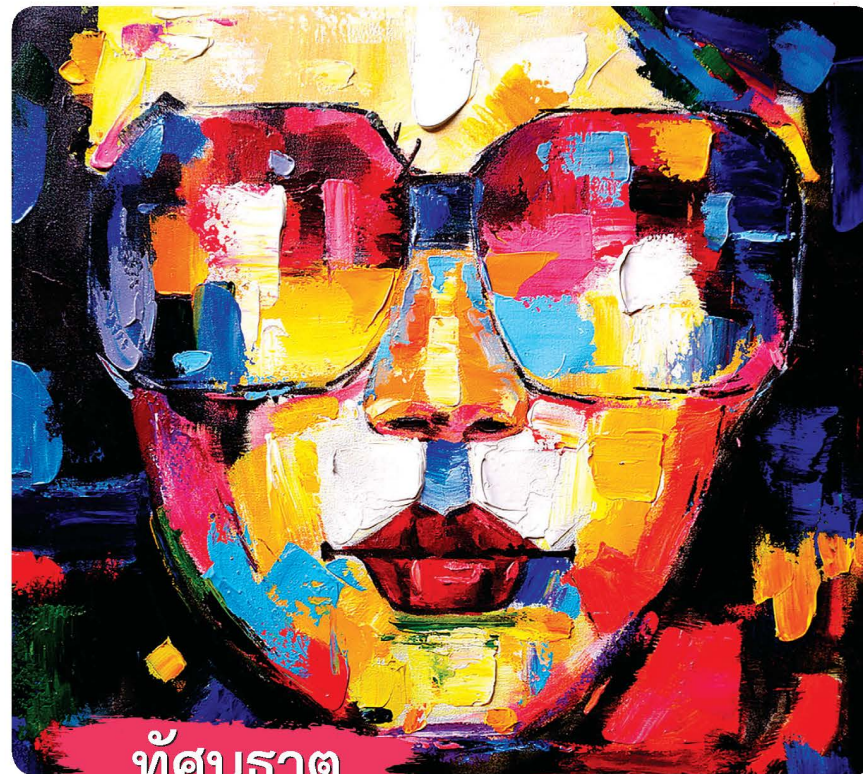
๑.๒ รูปแบบทัศนธาตุและแนวคิดในงานทัศนศิลป์

คำถามนำเข้าสู่บทเรียน

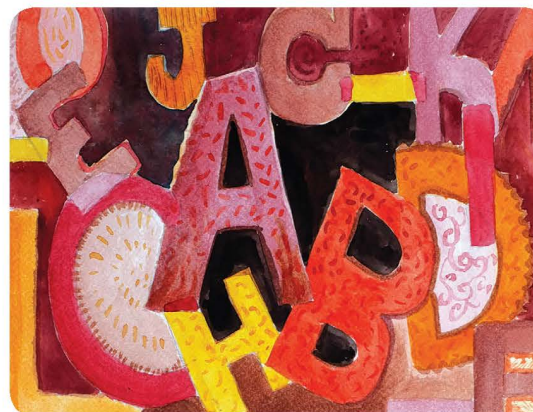
นักเรียนคิดว่าเพราะเหตุใดการสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์มีส่วนสำคัญต่อมนุษยชาติ

๒

ทัศนศิลป์ ม.๒

ทัศนธาตุ

ในหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ นี้ เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับทัศนธาตุในงานด้านทัศนศิลป์ ด้านรูปแบบและแนวคิดของงานทัศนศิลป์ที่เลือกมา โดยมีคำสำคัญที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ทัศนธาตุ การจัดภาพหรือการจัดองค์ประกอบศิลป์ การออกแบบ และการสื่อความหมาย

ทัศนะ หมายถึง การมองเห็น หรือ ความคิดเห็น การแสดงทรรศนะ ซึ่งในหน่วยการเรียนรู้นี้หมายถึงการมองเห็นหรือการมองเห็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานทัศนศิลป์

ธาตุ หมายถึง สิ่งที่เป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นสิ่งต่าง ๆ เช่น ร่างกายของเราโดยทั่วไปประกอบด้วยธาตุ ๔ อย่าง คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม และมีความหมายรวมไปถึง ธาตุที่เป็นสารบริสุทธิ์เนื้อเดียว ได้แก่ อากาศ-ธาตุ ธาตุไม้ ธาตุทอง ธาตุเหล็ก

ทัศนธาตุ (ทัศน+ธาตุ) หมายถึง องค์ประกอบหรือส่วนประกอบสำคัญในงานศิลปะที่มองเห็น ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ สี พื้นผิว บริเวณว่าง ซึ่งผู้สร้างงานนำมาประกอบหรือจัดวางร่วมกันให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ ซึ่งศิลปินผู้สร้างงานและนักออกแบบต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจ

การจัดภาพหรือการจัดองค์ประกอบศิลป์ (Composition) หมายถึง การนำทัศนธาตุหรือองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ สี ฯลฯ มาประกอบหรือจัดวางร่วมกันตามเนื้อหาเรื่องราวที่ศิลปินหรือผู้สร้างงานศิลปะต้องการแสดงออกหรือสื่อให้ผู้ชมรับรู้

ทัศนศิลป์ (ทัศน+ศิลปะ) ทัศน หมายถึง การมองหรือการมองเห็น ในขณะที่คำว่า ศิลปะ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจากสติปัญญาและทักษะฝีมือ เมื่อนำมารวมกันเป็นคำว่า **ทัศนศิลป์** จึงมีความหมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจากกระบวนการทางปัญญาและทักษะฝีมือ ปรากฏเป็นผลงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วย งานจิตรกรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่ายงานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม ที่แสดงเนื้อหาเรื่องราว และมีรูปแบบสีสันสวยงาม ส่งผลโดยรวมต่อจิตใจและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างสันติสุข ในหน่วยการเรียนรู้นี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ส่วน คือ เข้าใจทัศนธาตุ และรูปแบบทัศนธาตุและแนวคิดในงานทัศนศิลป์ ดังนี้

๑.๑ เข้าใจทัศนธาตุ

ทัศนธาตุเป็นองค์ประกอบหรือส่วนประกอบทางความงามที่ศิลปินนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศนศิลป์ เพื่อให้เกิดเป็นรูปทรงหรือรูปแบบที่มีความสวยงามและสื่อความหมายเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่ศิลปินผู้สร้างผลงานต้องการนำเสนอ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ทัศนธาตุเป็นองค์ประกอบหรือการออกแบบงานทัศนศิลป์ ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ ๑) จุด ๒) เส้น ๓) รูปร่างรูปทรง ๔) น้ำหนักอ่อน-แก่ ๕) สี ๖) พื้นผิว ๗) บริเวณว่าง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รูปที่ ๑.๑ เส้นรอบนอกหรือเส้นขอบของดอกไม้ตามธรรมชาติ

หมายเหตุ: จาก *ช่อดอกกุหลาบสด*, โดย Neirfys, depositphotos (<https://depositphotos.com/th/photo/bouquet-of-fresh-roses-73692475.html>).

๑. จุด (Point) เป็นทัศนธาตุเบื้องต้นที่เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดทัศนธาตุอื่น ๆ ตามมา เช่น เมื่อจุดเส้นจำนวนมากติดต่อกันเป็นแถวยาวทำให้เกิดเส้นและจุดทำให้เกิดรูปร่างเมื่อเราทำให้จุดอยู่เป็นกลุ่ม ๆ จุดเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในงานทัศนศิลป์ ไม่แสดงมิติ คือ ไม่มีความกว้าง ความยาว เราสามารถเห็นจุดได้ในสิ่งแวดล้อมทั่วไปรอบ ๆ ตัว เช่น บนตัวสัตว์ ผลไม้ ต้นไม้

๒. เส้น (Line) เป็นจุดที่เรียงชิดติดกันจนไม่มีช่องว่างต่อเนื่องกันเป็นแฉกเป็นแนวเชื่อมโยงกันระหว่างจุดสองจุด เส้นเกิดจากการลาก ชีดด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา พู่กัน ฯลฯ เป็นเส้นที่แสดงทิศทางต่าง ๆ ได้ โดยประกอบด้วย เส้นตรง เส้นโค้ง และเส้นอิสระ นอกจากนั้นเส้นยังสามารถแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ได้ เราจะพบเส้นลักษณะต่าง ๆ ได้มากมายในสิ่งแวดล้อม ทั้งเส้นที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเส้นที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๓-๔ คน ออกแบบผลงานทัศนธาตุมา ๑ ผลงาน โดยใช้โปรแกรมออกแบบที่นักเรียนถนัด เสร็จแล้วนำเสนอผลงานผ่านโปรแกรม Canva แล้วออกมาอภิปรายผลงานหน้าชั้นเรียน เปิดโอกาสให้เพื่อนแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ชักถาม และสรุปความรู้ร่วมกัน

(๑) เส้นที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นธรรมชาติจะเกิดขึ้นเองตามกระบวนการของมัน และในสิ่งเหล่านั้นจะปรากฏเส้นอยู่ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งเส้นที่เป็นเส้นรอบนอกหรือเส้นขอบ และเส้นที่ปรากฏอยู่ภายใน

(๒) เส้นที่มนุษย์สร้างขึ้น

เส้นที่เกิดขึ้นจากการขีดเขียนด้วยวัสดุอุปกรณ์ หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะเส้นที่เป็นตัวอักษร พยัญชนะในภาษาต่าง ๆ ใช้ในการติดต่อสื่อสาร สร้างความรู้ความเข้าใจต่อกันได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเส้นต่าง ๆ ที่ใช้ในงานศิลปะและการออกแบบด้วย

รูปที่ ๑.๒ นางฟ้า ผลงานของ จักรพันธ์ โปษยกฤต

เทคนิคเส้นในงานจิตรกรรม

หมายเหตุ. จาก หนังสือศิลปะ, โดย จักรพันธ์ โปษยกฤต, ๒๕๖๖, ๔ กุมภาพันธ์ (https://www.facebook.com/photo/?fbid=513584480904734&set=pcb.513585454237970).

รูปที่ ๑.๓ คู่รักในความรัก ผลงานของ นนทิวรรณ จันทนะผลิน

เทคนิคเส้นในงานประติมากรรม

หมายเหตุ. จาก คู่รักในความรัก, โดย นนทิวรรณ จันทนะผลิน, ๒๕๖๗, ๑๔ สิงหาคม (https://monwic.com/th/2020/11/30/คู่รักในความรักกับ-นนท.).

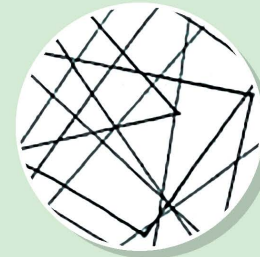
รูปที่ ๑.๔ สะพานเวสต์มินสเตอร์ ผลงานของ ชาร์ลส์ ลาบเลลี เทคนิคเส้นตรงแนวตั้ง เส้นตรงแนวนอน และเส้นโค้ง

หมายเหตุ. จาก สะพานเวสต์มินสเตอร์, โดย ชาร์ลส์ ลาบเลลี, ๒๕๖๖, ๒๔ สิงหาคม (https://th.wikipedia.org/wiki/สะพานเวสต์มินสเตอร์).

เส้นในงานทัศนศิลป์ เป็นเส้นที่ปรากฏในงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และงานสถาปัตยกรรม ศิลปินผู้สร้างงานใช้เส้นในการร่างภาพเพื่อถ่ายทอดจินตนาการออกมาเป็นภาพให้มองเห็นได้ และแสดงความสวยงามของภาพในผลงานสำเร็จ โดยเฉพาะงานจิตรกรรมประเทศทางตะวันออก ได้แก่ ภาพไทย ลายไทย ภาพเขียนของอินเดีย จีน ญี่ปุ่น แสดงความงาม อารมณ์ ความรู้สึกของเส้น ทั้งความอ่อนหวาน นุ่มนวล สงบ เคร่งขรึม ร่าเริง เป็นหัวใจสำคัญในผลงานศิลปะ เส้นในงานทัศนศิลป์แบ่งออกเป็น

๑. เส้นตรง (Straight Line)

คือ จุดที่เคลื่อนที่ไป ในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยไม่เปลี่ยนทิศทาง เส้นตรงมีหลายลักษณะ เช่น เส้นตรงแนวตั้ง เส้นตรงแนวนอน เส้นตรงแนวเฉียง ฯลฯ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นจะมีลักษณะของเส้นตรงอยู่มากมาย เช่น อาคารบ้านเรือน เสาไฟฟ้า ไม้บรรทัด ดินสอ ดินไม้ที่มีลำต้นตรง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะมีลักษณะเส้นตรง (เส้นตั้ง เส้นเฉียง เส้นประ เส้นซิกแซก)

รูปที่ ๑.๕ เส้นตรง

รูปที่ ๑.๖ เส้นโค้ง

๒. เส้นโค้ง (Curve Line) คือ

จุดที่เคลื่อนที่ไปแล้วค่อย ๆ เปลี่ยนทิศทาง ในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นจะสังเกตเห็นลักษณะของเส้นโค้งอยู่มากมาย เช่น ลูกฟุตบอล ผลไม้ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ฯลฯ ถ้านำเส้นตรงและเส้นโค้งมารวมเข้าด้วยกันจะทำให้เกิดเส้นต่าง ๆ อีกหลายชนิด เช่น เส้นหยัก เส้นวน เส้นขยุกขยิก เส้นอิสระ ฯลฯ (โค้งคว่ำ โค้งหงาย ก้นหอย)

๓. เส้นอิสระ (Free Line)

เป็นเส้นที่เกิดจากการขีดเขียนไปตามอารมณ์ที่ผู้เขียนต้องการแสดงออก มีลักษณะเป็นทั้งเส้นตรง เส้นโค้ง ที่แสดงความรู้สึกอิสระและเป็นเส้นที่ยังไม่มีชื่อเรียก จัดอยู่ในกลุ่มเส้นอิสระ เมื่อนำไปใช้ในงานทัศนศิลป์ จะให้ความรู้สึกปลดปล่อย มีความเป็นอิสระ ไม่มีขอบเขตจำกัด จนบางครั้งให้ความรู้สึกสับสน วุ่นวาย ยุ่งเหยิง

รูปที่ ๑.๗ เส้นอิสระ

๓. รูปร่างรูปทรง (Shape and Form)

เป็นที่ว่างหรือบริเวณว่างที่ล้อมรอบด้วยเส้น รูปร่าง (Shape) มีลักษณะเป็น ๒ มิติ คือ มีความกว้างและความยาว เช่น แผ่นกระดาษบางส่วน รูปทรง (Form) มีลักษณะเป็น ๓ มิติ คือ มีความกว้าง ยาว และ

ความหนาหรือความลึก ทำให้ดูมีปริมาตร หรือน้ำหนักมากกว่ารูปร่าง เช่น กล้อง กระดาษ เพื่อให้ช่วยแก่การทำความเข้าใจ จึงแบ่งรูปร่างรูปทรงออกเป็นรูปร่าง รูปทรงตามธรรมชาติ ได้แก่ รูปร่างรูปทรง คน สัตว์ ต้นไม้ ก้อนหิน ฯลฯ รูปร่าง รูปทรงดัดแปลงจากธรรมชาติ ได้แก่ ภาพการ์ตูน ภาพคน สัตว์ ในจินตนาการ รูปร่างรูปทรงสัญลักษณ์ ได้แก่ รูปร่าง รูปทรงเรขาคณิต และรูปทรงอิสระ

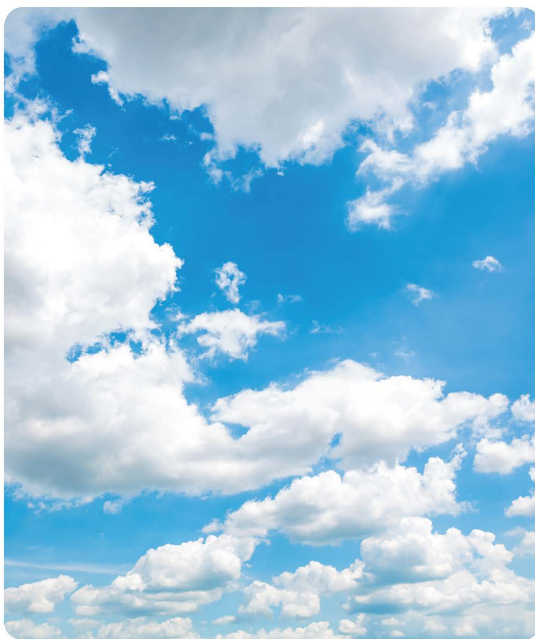
รูปที่ ๑.๑๐ รูปร่างรูปทรงเรขาคณิต

รูปที่ ๑.๘ รูปร่างรูปทรงตามธรรมชาติ

รูปที่ ๑.๙ รูปร่างรูปทรงดัดแปลงจากธรรมชาติ

รูปที่ ๑.๑๑ รูปร่างรูปทรงรูปอิสระ

๔. น้ำหนักอ่อน-แก่ (Value)

เป็นความเข้มที่แตกต่างกันของแสงสว่าง ที่ส่องกระทบวัตถุ ทำให้มองเห็นส่วนต่าง ๆ ของวัตถุมีน้ำหนักอ่อนแก่ต่างกัน โดยส่วนที่ถูกแสงมากจะสว่างเป็นสีอ่อนสุด ส่วนที่ไม่โดนแสงจะเป็นสีเข้มกว่า และส่วนที่เป็นเงา หรือที่เราเรียกว่า การเกิดแสง และเงา (Light and Shadow) น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงและเงาช่วยให้เกิดมิติต่าง ๆ หรือความตื้น-ลึกและระยะใกล้-ไกล ในภาพ

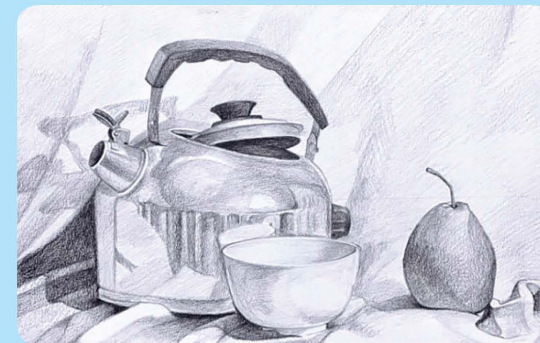

รูปที่ ๑.๑๒ Geometry Forms-Light and Shadow Study ค.ศ. ๒๐๑๒ ผลงานของ RaphaAyala (ราฟาอายาลา) เทคนิคน้ำหนักอ่อนแก่บนรูปทรงกลม หมายถึง From Geometry Forms - Light and Shadow Study, by RaphaAyala, DeviantArt (<https://www.deviantart.com/raphaayala/art/Geometry-Forms-Light-and-Shadow-Study-331609407>).

รูปที่ ๑.๑๓ Black And White Teenager Girls Pencil Sketch

ผลงานของ Aavya Arts (อาวยา อาร์ตส์) เทคนิคน้ำหนักอ่อนแก่ภาพวาดลายเส้น หมายถึง From Black And White Teenager Girls Pencil Sketch, by Aavya Arts, IndiaMART (<https://www.indiamart.com/proddetail/teenager-girls-pencil-sketch-22776792830.html>).

รูปที่ ๑.๑๔ หุ่นนิ่งวัตถุสิ่งของ ผลงานของ สุวนิศจ์ ฐิติกุลภิรมย์ เทคนิคน้ำหนักอ่อนแก่ตามหลักของแสงเงาเพื่อให้ภาพดูมีมิติเหมือนจริง หมายถึง จาก หุ่นนิ่งวัตถุสิ่งของ, โดย สุวนิศจ์ ฐิติกุลภิรมย์, TeachPot (<https://www.teachpot.com/classes/63427d13d33d660011fad4ac7/>).

เพิ่มเติมเสริมความรู้

เทคนิคการแรเงา ๖ วิธี

1. หรีดตามองหุ่นนิ่ง
2. แรเงาในส่วนที่เป็นเงา
3. เปรียบเทียบน้ำหนักของเงา
4. แรเงาไปเรื่อย ๆ จนประสานกลมกลืน
5. ลงเงาในส่วนที่แสงด้วยเช่นกัน
6. แรเงาในส่วนที่เป็นเงาตกทอด

รูปที่ ๑.๑๕ หน้าหนักอ่อนแก่ที่จัดวางอย่างอิสระตามทัศนของศิลปินแต่ละคน

รูปที่ ๑.๑๖ สีแต่ละสีมีน้ำหนักอ่อนแก่ต่างกัน เช่น สีน้ำเงินให้ความรู้สึกมีน้ำหนักกว่าสีเหลือง

รูปที่ ๑.๑๗ Abstract Art ผลงานของ Sandra Rede (แซนดรา รีด)

ภาพนามธรรมเขียนด้วยดินสอสี

หมายเหตุ. From Abstract Art, by Sandra Rede, Pinterest (<https://www.pinterest.com/pin/415386765637871788/>).

๕. สี (Color) เป็นทัศนธาตุที่เห็นได้ทั้งในธรรมชาติและในสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเฉพาะในงานทัศนศิลป์แขนงจิตรกรรม เพราะสีเป็นสิ่งที่มียุทธิต่ออารมณ์ ความรู้สึกของคน โดยสีแต่ละสีให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป และยังบ่งบอกถึงคุณค่าความงามของสิ่งนั้น ๆ ด้วย เช่น ถ้าต้องการแสดงความสงบเรียบร้อย ก็ควรใช้สีในกลุ่มสีน้ำเงิน ถ้าต้องการแสดงความลึกลับน่าติดตามก็ควรใช้สีในกลุ่มสีม่วงเข้ม สีดำ ถ้าต้องการแสดงความสนุกสนานตื่นเต้น ก็ควรใช้กลุ่มสีร้อน สดใส ในขณะที่ต้องการแสดงถึงความอึดอัด ความมืดมิด ความเศร้า มีคุณค่าควรใช้กลุ่มสีทอง โดยทั่วไป สี มี ๒ ประเภท ได้แก่

(๑) สีที่เป็นแสง

เป็นสีที่เกิดจากการหักเหของแสงอาทิตย์ ซึ่งสามารถแยกสีที่อยู่ในแสงออกมาได้เป็น ๗ สี ที่เรียกว่า สี่รุ้ง ได้แก่ สีแดง สีส้ม สีเหลือง สีน้ำเงิน สีเขียว สีม่วงน้ำเงิน และสีม่วง

(๒) สีที่เป็นวัตถุ เป็นสีของวัตถุที่พบทั่วไป ในธรรมชาติแวดล้อม เช่น พืช สัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ และสีที่มนุษย์สร้างขึ้น สีนี้เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของคนทั่วไป ได้เป็นอย่างดี สิ่งที่มีสีนั้นจะน่าสนใจมากกว่าสิ่งที่ไม่มียสี สีใช้ในการสร้างงานทัศนศิลป์มากมายแต่ที่ได้รับความนิยมมีดังนี้

(ก) ดินสอสีหรือสีดินสอ (Color Pencil)

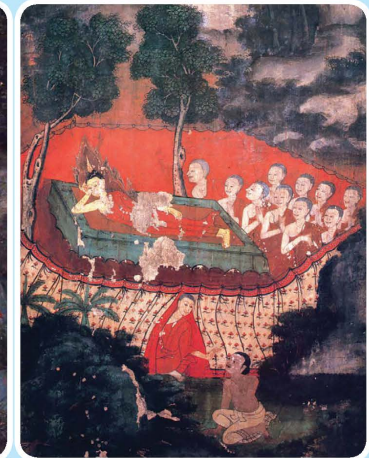
มีลักษณะคล้ายดินสอทั่วไป แต่มีไส้เป็นสีต่าง ๆ ใช้ขีดเขียนระบายได้ง่าย ทั้งระบายเป็นแบบลายเส้นและระบายแบบเกลี่ยเรียบ ให้สีสดใส

(ข) สีฝุ่น (Tempera) เป็นสีผสมอะเคียด

มีคุณสมบัติทึบแสง การใช้ต้องผสมน้ำกาวเพื่อให้ยึดติดกับกระดาษหรือพื้นผนังอาคาร มีราคาถูกกว่าสีประเภทอื่น ๆ เก็บไว้ใช้ได้นาน จิตรกรรมฝาผนังของไทยที่เขียนไว้ตามผนังโบสถ์ วิหาร ในอดีต ใช้ผสมกับน้ำกาวกระดิ่งกับน้ำส้มป่อย

รูปที่ ๑.๑๘ ดินสอสี

ผลงานของ พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ เทคนิคเขียนด้วยปากกาหมวยเหตุ. จาก ดินสอสี, โดย พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, Sketchland Yard (<https://www.sketchlandyard.com/427/>).

รูปที่ ๑.๑๙ ภาพพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ผ่านบันไดนาคร และภาพการดับขันธปรินิพพาน เขียนด้วยสีฝุ่นผสมน้ำกาว ในแบบของสีเรียบตัดเส้นแสดงถึงความประณีตบรรจงของจิตรกรรมฝาผนังของไทย

(ค) สีโปสเตอร์ (Poster Color) เป็นสีฝุ่นที่ผสมกาวน้ำบรรจุเสร็จเป็นขวด เป็นสีทึบแสง มีหลายสี

เป็นสีที่ผสมไว้เสร็จแล้วใช้ได้เลย ลักษณะคล้ายครีมี มีราคาถูกกว่าสีฝุ่น เป็นสีที่เด็กใช้ง่าย แต่ถ้าต้องการสีอ่อนจะใช้น้ำผสมไม่ได้ ต้องใช้สีขาวผสมจะได้สีอ่อนระบายได้เรียบ

รูปที่ ๑.๒๐ Poster Color Drawing Practice ค.ศ. ๒๐๑๔

ผลงานของ Michael Chiu (ไมเคิล ชิว) เทคนิคภาพเขียนสีโปสเตอร์

หมายเหตุ: From Poster Color Drawing Practice, by Michael Chiu, ๒๐๑๔, DeviantArt (<https://www.deviantart.com/michael-chiu-2013/art/Poster-color-drawing-practice-488781848>).

(ง) สีน้ำ (Water Color) เป็นสีที่นิยมใช้ในงาน

ทัศนศิลป์เพราะใช้เวลาในการเขียนไม่นาน ได้ภาพสวยงาม สีน้ำมีคุณสมบัติโปร่งแสง ใช้น้ำเป็นตัวทำละลายเพื่อให้ได้สีเจือจางตามต้องการ จึงนิยมระบายสีบาง ๆ ปล่อยให้ซึมหรือไหลผสมกลมกลืนกัน ใช้พู่กันกลมหรือพู่กันแบนขนนุ่มเป็นอุปกรณ์สำคัญในการระบายสี โดยระบายได้ทั้งแบบเกลี่ยเรียบและแบบที่แสดงความงามของรอยแปรง จึงเหมาะสำหรับเด็กมากกว่า

รูปที่ ๑.๒๑ ภาพร่างเมืองบางส่วนที่สร้างขึ้นในเมืองสโลวีเนีย

ผลงานของ นาตาเลีย เบเรชิน่า เทคนิคภาพเขียนสีน้ำ

หมายเหตุ: จาก ภาพร่างเมืองบางส่วนที่สร้างขึ้นในเมืองสโลวีเนีย, โดย นาตาเลีย เบเรชิน่า, Behance (<https://www.behance.net/gallery/87994223/Urban-watercolor>).

(จ) สีชอล์ก (Oil Pastel) เป็นสีที่มีลักษณะทึบแสง เป็นแท่งขนาดเล็กคล้ายสีเทียน แต่อ่อนนุ่มและเขียนง่ายกว่า โดยระบายแบบเกลี่ยเรียบด้วยนิ้วมือเป็นภาพแบบเหมือนจริง โดยเฉพาะภาพคนเหมือน (Portrait) ได้เป็นอย่างดี เช่น ภาพเหมือนของสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๒๐ โดย ปัญญา เพ็ชรชู เมื่อครั้งที่พระองค์ดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (อัมพร อมฺพโร) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ภาพนี้ตีพิมพ์ไว้ในหนังสือ “ศาสตร์เมธีปัญญา เพ็ชรชู”

นอกจากนี้สีชอล์กยังเขียนแสดงลีลาสายเส้นร่วมกับการเกลี่ยเรียบโดยใช้นิ้วมือหรือกระดาษอ่อนนุ่มลูบ ก็จะได้ภาพที่สวยงามไปอีกแบบหนึ่งดังภาพที่วัดคัน

สีชอล์ก เป็นสีที่เขียนง่าย มีหลายสี แต่มีราคาแพง ภาพสำเร็จต้องใส่กรอบกระจกหรือพันเคลือบผิวหน้ากันสีหลุดลอก เหมาะสำหรับการเขียนภาพแบบเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติ

รูปที่ ๑.๒๒ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๒๐ พ.ศ. ๒๕๖๐ ผลงานของ ปัญญา เพ็ชรชู

เทคนิคสีชอล์ก

หมายเหตุ: จาก สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๒๐, โดย ปัญญา เพ็ชรชู, ๒๕๖๐, MGR Online (<https://mgronline.com/celebrity/detail/9600000015253>).

รูปที่ ๑.๒๓ ภาพพิมพ์จากธรรมชาติ นิ้วมือ ไปไม้ วิชาศิลปะ สื่อการสอนออนไลน์ เรื่อง ภาพพิมพ์ ค.ศ. ๒๐๒๑ ผลงานของ AE art channel

เทคนิคภาพพิมพ์จากธรรมชาติ

หมายเหตุ: จาก ภาพพิมพ์จากธรรมชาติ นิ้วมือ ไปไม้ วิชาศิลปะ สื่อการสอนออนไลน์ เรื่อง ภาพพิมพ์, โดย AE art channel (<https://www.youtube.com/watch?v=olrdAFC9Kqg>).

นอกจากนี้ยังมีศิลปินผู้สร้างงานบางคนยังสนใจที่จะศึกษาการเขียนภาพระบายสีด้วยสีจากธรรมชาติ (Natural Color) เช่น สีที่ได้จากผัก ผลไม้ ไม้ดอก ใบไม้ ลำต้น ราก หรือเปลือกของพืช ดิน ซึ่งเป็นสีที่ไม่มีสารเคมีเจือปน อย่างไรก็ตาม การใช้สีจากธรรมชาติชนิดนี้ต้องศึกษาเพื่อคัดเลือกสีที่เหมาะสมเพราะอาจเป็นอันตรายแก่ร่างกาย ทำให้เกิดการแพ้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ตัวอย่างสีจากธรรมชาติที่ใช้กันทั่วไป เช่น สีขาวจากปูนขาว สีน้ำเงินจากคราม สีเขียวจากใบเตย สีม่วงจากดอกอัญชัน สีแดงจากดอกกระเจี๊ยบ สีชมพูจากปูนแดง สีแสดจากดอกกรรณิการ์ สีน้ำตาลจากดินลูกรัง สีม่วงเข้มจากลูกหมึก สีดำจากผลมะเกลือ ถ่าน เขม่าควันไฟ ฯลฯ

ตัวอย่างจิตรกร เช่น ญาณวิทย์ ญาณแจทอง ศิลปินที่กล่าวถึงผลงานของตนว่า “งานภาพพิมพ์ที่นำมาร่วมแสดงทุกภาพใช้สีธรรมชาติจากดอกไม้หลายชนิด และภาพที่ใช้สีของดอกกรรณิการ์ให้ความสดใสเบิกบาน ฯลฯ กระบวนการเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงความคิดคำนึงห่วงใยธรรมชาติ และการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ฯลฯ”

คุณสมบัติของสี ที่ใช้ในงานทัศนศิลป์ มีคุณสมบัติ ๓ ประการ ได้แก่

(๑) สีแสดงอารมณ์ความรู้สึก (Colors can express emotion) แต่ละสีมีอิทธิพลต่ออารมณ์ และความรู้สึกของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ผู้สร้างสรรคงานศิลปะทั้งงานทัศนศิลป์และงานออกแบบจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างยิ่ง เพราะสีส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้พบเห็นเป็นอย่างมาก ซึ่งในเรื่องนี้เราได้เรียนรู้กันแล้ว

(๒) สีมัลลความเป็นสีแท้ (Hue) เป็นสีที่บรรจุอยู่ในภาชนะต่าง ๆ เช่น ขวด หลอด กระป๋อง ฯลฯ มีความสดเป็นสีแท้ เป็นสีที่ยังไม่ได้ผสมกับสีอื่น

(๓) สีทำให้อ่อน-แก่ได้ เพื่อนำไปใช้ในงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น

(ก) สีแดงผสมสีขาว จะได้สีที่นุ่มนวล เรียกว่า สีนวล (Tint) เช่น สีชมพู

(ข) สีแดงผสมสีดำ จะได้สีแดงเข้ม เรียกว่า สีคล้ำ (Shade) เป็นสีที่ใช้ระบายวัตถุในส่วนที่ไม่ถูกแสง

(ค) สีแดงผสมสีเขียว ซึ่งเป็นสีตรงข้ามกันในวงจสี เรียกว่า สีหม่นหรือการฆ่าสี (Braking Color) เป็นสีที่ถูกลดพลังลง

จากภาพดอกชบา เป็นตัวอย่างคุณสมบัติของสี โดยสีชมพู เป็นสีแดงผสมสีขาว (Tint) เป็นบริเวณกลีบดอกชบาทั้งดอก ให้ความรู้สึกอ่อนหวาน นุ่มนวล สีแดงที่เป็นสีแท้ (Hue) เป็นบริเวณตอเนื่องจากกลีบดอกเข้าสู่ตอนกลาง และสีแดงเข้มหรือสีแดงผสมสีดำ (Shade) เป็นบริเวณตอนกลางของดอกที่ลึกเข้าไปสู่กึ่งกลางของดอกชบา

รูปที่ ๑.๒๔ ดอกชบาสีชมพู

การสีตรงกันข้ามกันในวงจสีผสมกัน โดยทั่วไปจะใช้ในอัตราส่วนที่ต่างกัน เช่น สีแดง ๘๐% ผสมกับ สีเขียว ๒๐% ทำให้ได้สีแดงหม่น เป็นการลดค่าความรุนแรงของสีแดงลง โดยทั่วไปสีตรงกันข้ามในวงจสีมี ๖ คู่ ได้แก่ สีแดงตรงกันข้ามกับสีเขียว สีนํ้าเงินตรงกันข้ามกับสีส้ม สีเหลืองตรงกันข้ามกับสีม่วง

รูปที่ ๑.๒๕ Artwork published ผลงานของ MrsGriep1 (มีลิขสิทธิ์๑) เทคนิคสีแท้ สีผสมขาว และสีผสมดำ
หมายเหตุ. From Artwork published, by MrsGriep1, Pinterest (<https://www.pinterest.com/pin/340444053061511861/>).

รูปที่ ๑.๒๖ Highlands Lake Original Watercolor Painting ผลงานของ Etsy (เอ็ดซี่) เทคนิคสีผสมขาว และสีหม่นผสมขาว
หมายเหตุ. From Highlands Lake Original Watercolor Painting, by Etsy, Pinterest (<https://hu.pinterest.com/pin/701013498275775386/>).

สีกับการใช้สี

การใช้สี เป็นการนำสีไปใช้กับกิจกรรมหรือการใช้สีในงานต่าง ๆ ซึ่งมีแนวทางการใช้ต่างกัน เช่น การใช้สีในการแต่งกายจะแตกต่างกับการใช้สีในการแสดง การใช้สีในการผลิตสื่อโฆษณาจะแตกต่างกับการใช้สีสำหรับทาบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ในงานทัศนศิลป์มีการนำสีไปใช้ในงานจิตรกรรม สรุปได้ดังนี้

(๑) การใช้สีให้ดูเหมือนจริงตามธรรมชาติ โดยเขียนเป็นภาพสัตว์ที่มีลักษณะโดยรวมต้องการเขียนให้ดูเหมือนของจริง จึงใช้สีในกลุ่มสีเขียวเป็นภาพใบไม้ที่มีขนาดต่างกันและน้ำหนักของสีต่างกัน ทำให้ดูต้นลึกมีมิติเหมือนตามที่มีจริง ใช้กลุ่มสีแดง สีชมพู ในส่วนที่เป็นดอกบาน ส่วนดอกตูม มีส่วนของสีเขียวอ่อน ๆ ผสมอยู่

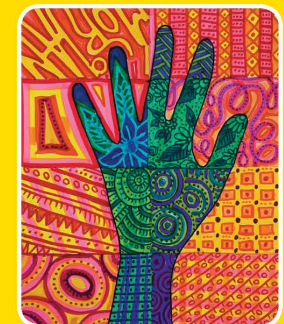

รูปที่ ๑.๒๗ ภาพสระบัว

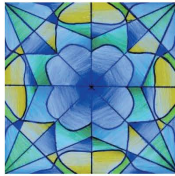
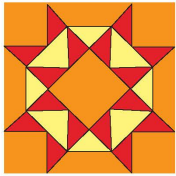
(๒) การใช้สีตามหลักการใช้สี เป็นการใช้ระบบสี ตามวงจสี

การใช้สีกลมกลืนด้วยกลุ่มสีร้อน

รูปที่ ๑.๒๘ สีร้อนเป็นพื้น สีเย็นเป็นจุดเด่น

กลุ่มสีร้อน

กลุ่มสีเย็น

การใช้สีกลมกลืนด้วยกลุ่มสีเย็น

รูปที่ ๑.๒๙ Botanic Quilts ผลงานของ Anna Laurent (อันนา โลรองต์) เทคนิคสีเย็นเป็นพื้น สีสร้อนเป็นจุดเด่น
หมายเหตุ. From Botanic Quilts, by Anna Laurent, GardenDesign (https://www.gardendesign.com/pictures/botanic-quilts_63/#7619).

(๓) การใช้สีอิสระ เป็นการใช้สีตามความคิดอิสระของศิลปินแต่ละคน

รูปที่ ๑.๓๐ Abstract Landscape II Painting ผลงานของ Victoria Gonzalez Colotta (วิกตอเรีย กอนซาเลซ โคลอตต้า)
เทคนิคสีขาว สีชมพู วาสีฟ้าได้สมดุลสามจุด บรรยายกาศสีชมพู
หมายเหตุ. From Abstract Landscape II Painting, by Victoria Gonzalez Colotta, Saatchi Art (<https://www.saatchiart.com/art/Painting-Abstract-landscape-II/629479/3643574/view>).

๖. พื้นผิว (Texture) เป็นลักษณะภายนอกของผิววัตถุซึ่งมีความต่างกัน สามารถรับรู้ด้วยการมองด้วยตา และการสัมผัสทางกาย ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ทางความรู้สึก เช่น หยิบ ขรุขระ นاعم เรียบ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะต้องคำนึงถึงเรื่องพื้นผิวให้เข้ากับเนื้อหาของงาน หรือเรื่องราวที่จะแสดงออกตามลักษณะความแตกต่างของแต่ละงาน พื้นผิวแบ่งออกเป็น

(๑) พื้นผิวที่สัมผัสได้ด้วยมือหรือกายสัมผัส เป็นลักษณะพื้นผิวที่เป็นอยู่จริง ๆ ของผิวหน้าของวัสดุนั้น ๆ ซึ่งสามารถสัมผัสได้จากงานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม และสิ่งประดิษฐ์อื่น ๆ

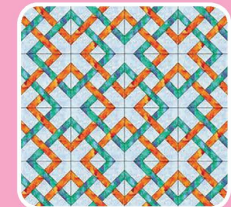
(๒) พื้นผิวที่สัมผัสได้ด้วยสายตา จากการมองเห็นแต่ไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของผิววัสดุนั้น ๆ เช่น การวาดภาพก้อนหินบนกระดาษ จะให้ความรู้สึกเป็นก้อนหิน แต่เมื่อสัมผัสเป็นกระดาษ

พื้นผิว คือ ลักษณะผิวด้านนอกของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นเมื่อสัมผัสจับต้องหรือมองเห็นด้วยตา แล้วจะรู้สึกได้ว่าพื้นผิวนั้นมีลักษณะต่าง ๆ เช่น หยิบ ละเอียด ส้น มัน ขรุขระ ลักษณะพื้นผิวที่สามารถมองเห็นและสัมผัสได้มีอยู่รอบตัว เช่น ผิวของเปลือกไม้มีลักษณะหยิบและขรุขระ ผิวของแก้วมีลักษณะเรียบลื่น ผิวของเปลือกส้มมีลักษณะขรุขระ ไม่ละเอียดเหมือนผิวของมะม่วง ผิวของกระจกมีลักษณะเรียบ ลื่น และมีความมันวาว ผิวของก้อนหินมีทั้งลักษณะเรียบ ลื่น และขรุขระ

ตัวอย่างลักษณะของพื้นผิว เช่น พื้นผิวของตะกร้า พื้นผิวของกระดาษยับ พื้นผิวของก้อนหิน พื้นผิวของขนนก พื้นผิวเปลือกไม้ พื้นผิวของกำแพงอิฐ พื้นผิวของตัวถังรถยนต์ พื้นผิวของใบไม้ พื้นผิวของเหรียญต่าง ๆ

รูปที่ ๑.๓๑ พื้นผิวตามธรรมชาติ ผิวของใบไม้กับผิวของลำต้น

รูปที่ ๑.๓๒ พื้นผิวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อความสวยงามความมีระเบียบ

รูปที่ ๑.๓๓ พื้นผิวเลียนแบบธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเลียนแบบจากไม้ธรรมชาติ

รูปที่ ๑.๓๔ Venus Victrix ค.ศ. ๑๘๐๕-๑๘๐๘

ผลงานของ Antonio Canova (อันโตนิโอ คาโนวา) พื้นผิวในงานประติมากรรมหินอ่อน

หมายเหตุ. From Venus Victrix, by Antonio Canova, ๑๘๐๕-๑๘๐๘, Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Venus_Victrix_by_Antonio_Canova,_1805-1808,_marble_-_Galleria_Borghese_-_Rome,_Italy_-_DSC04967.jpg).

รูปที่ ๑.๓๕ The Starry Night ค.ศ. ๑๘๘๙ ผลงานของ Vincent van Gogh (วินเซนต์ แวนโก๊ะ) พื้นผิวในงานจิตรกรรม

หมายเหตุ. From The Starry Night, by Vincent van Gogh, ๑๘๘๙, Google Art & Culture (<https://artsandculture.google.com/asset/the-starry-night/bgEuwDxel93-Pg?hl=th>).

๗. **บริเวณว่าง (Space)** ในทางศิลปะ หมายถึง บริเวณว่างที่อยู่ล้อมรอบรูปทรง ช่องว่างที่อยู่ภายในงาน บริเวณว่างช่วยให้งานดูมีมิติ มีความตื้น ลึก หนา บาง มีอากาศ หากงานศิลปะขาดที่ว่างแล้วนั้นจะทำให้งานเกิดความรู้สึกอัดแน่น

รูปที่ ๑.๓๖ บริเวณว่างในงานประติมากรรม

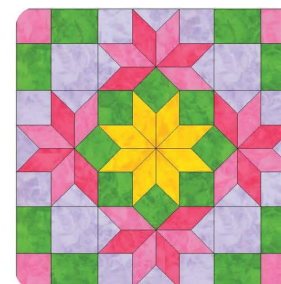
รูปที่ ๑.๓๗ บริเวณว่างในงานสถาปัตยกรรม

รูปที่ ๑.๓๘ Bel art numérique abstrait géométrique, moderne et coloré ค.ศ. ๒๐๒๒ ผลงานของ Wirestock ใช้เทคนิคบริเวณว่างในงานจิตรกรรม

หมายเหตุ. From Bel art numérique abstrait géométrique, moderne et coloré, by Wirestock, ๒๐๒๒, Pinterest (<https://id.pinterest.com/pin/618682067591671942/>).

การจัดภาพ

การจัดภาพมีหลายลักษณะ เช่น การจัดภาพแบบกลุ่ม การจัดภาพแบบกระจาย การจัดภาพเน้นจุดเด่น การจัดภาพแบบลอยในอวกาศ

รูปที่ ๑.๓๙ Stars and Lilies Quilt Block Template Pattern PDF

ผลงานของ Etsy (เอ็ดซี่) เทคนิคการจัดภาพแบบกลุ่ม

หมายเหตุ. From Stars and Lilies Quilt Block Template Pattern PDF, by Etsy, Pinterest (<https://www.pinterest.com/pin/14918242506107769/>).

รูปที่ ๑.๔๐ Report from Rockport ค.ศ. ๑๙๔๐

ผลงานของ Stuart Davis (สจวร์ต เดวิส)

เทคนิคการจัดภาพแบบกระจาย

หมายเหตุ. From Report from Rockport, by Stuart Davis, ๑๙๔๐, WikiArt (<https://www.wikiart.org/en/stuart-davis/report-from-rockport-1940>).

รูปที่ ๑.๔๓ การจัดภาพแบบกลุ่ม จุดเด่นตรงกลางภาพมีความเป็นเอกภาพของพุทธรูปกับฉากหลังที่เป็นธรรมจักร ซึ่งก็เป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาเป็นเอกภาพกัน

รูปที่ ๑.๔๑ PRINCIPLES OF DESIGN

ผลงานของ Msbabkiesclass (มีสแบคกี้สคลาส)

เทคนิคการจัดภาพเน้นจุดเด่น

หมายเหตุ. From PRINCIPLES OF DESIGN, by Msbabkiesclass, Pinterest (<https://www.pinterest.com/pin/311522499237969526/>).

รูปที่ ๑.๔๒ การจัดภาพแบบลอยในอวกาศ

๑.๒ รูปแบบทัศนธาตุ และแนวคิดในงานทัศนศิลป์

การจัดภาพ

รูปแบบและแนวคิดในงานทัศนศิลป์ ต้องอาศัยคุณลักษณะที่ได้จากการนำเสนอประกอบของทัศนธาตุ ได้แก่ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก สี ที่ว่างหรือบริเวณว่าง และลักษณะผิว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาประกอบเป็นภาพหรือรูปทรงมาจัดองค์ประกอบศิลป์ให้เกิดคุณค่าทางความงาม แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์ขึ้นอยู่กับผู้สร้างจะเลือกใช้รูปแบบใดของทัศนธาตุเป็นตัวเน้น เช่น การเลือกใช้รูปแบบทัศนธาตุของจุด เส้นต่าง ๆ มาผสมผสานเป็นผลงานที่มีความกลมกลืนสวยงาม

การสร้างสรรค์ผลงาน ต้องมีการกำหนดกรอบแนวคิดและการทำความเข้าใจรูปแบบทัศนธาตุ เพื่อนำไปพัฒนาผลงาน โดยศึกษาวิเคราะห์รูปแบบทัศนธาตุ และวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินที่เป็นแบบอย่าง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับผลงานทัศนศิลป์ของตนเอง โดยมีการกำหนดประเด็นของเรื่องราวรูปแบบ กลวิธีการสร้างงาน วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ และการจัดองค์ประกอบศิลป์ ดังนี้

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุในงานแบบเหมือนจริง

เนื้อหาเรื่องราว ภาพหญิงสาวนี้เป็นผลงานจิตรกรรมของ ปีเตอร์ พอล รูเบนส์ (Peter Paul Rubens) เป็นชาวดัตช์มีชีวิตอยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๑๒๐-๒๑๘๓ เป็นจิตรกรที่มีชื่อเสียงในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ผลงานจึงจัดอยู่ในลัทธิศิลปะแบบบาโรก (Baroque) ซึ่งเป็นรูปแบบศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงความหรูหรา มั่งคั่งทางวัตถุ แสดงฐานะทางสังคมหรือความภูมิใจเกินความจำเป็น เป็นศิลปะที่ให้ความสำคัญกับการเขียนภาพแบบเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติ ภาพนี้เป็นภาพสตรีชั้นสูงในสังคมยุโรปในช่วงเวลานั้น รูเบนส์ใช้ทักษะความนุ่มนวล ทำให้ภาพเขียนของเขาเต็มไปด้วยพลังและความเคลื่อนไหวอย่างมีชีวิตชีวา จนได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการเขียนภาพคนภาพเหมือนภาพทิวทัศน์ภาพแนวศาสนา และเรื่องจากตำนาน จนได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ

กลุ่มลัทธิศิลปะแบบบาโรก นอกจากนี้นผลงานของเขายังเป็นแรงบันดาลใจให้กับศิลปินดังรุ่นหลังอีกหลายคน เช่น ปีแยร์-โอกุสต์ เรอเนอว์ (Pierre-Auguste Renoir) และ เออแดน เดอลาครัว (Eugène Delacroix)

รูปที่ ๑.๔๔ Portrait of a young woman Dating ค.ศ. ๑๖๒๐-๑๖๓๐ ผลงานของ Peter Paul Rubens (ปีเตอร์ พอล รูเบนส์)

หมายเหตุ. From Portrait of a Young Woman, by Peter Paul Rubens, ค.ศ. ๑๖๒๐-๑๖๓๐, Google Arts & Culture (https://artsandculture.google.com/asset/portrait-of-a-young-woman-rubens-peter-paul/5wG3iqez_v4nkQ).

รูปแบบ จิตรกรรมชิ้นนี้จัดเป็นรูปแบบเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติ ตามแบบของศิลปะบาโรก ที่ให้ความสำคัญกับความเหมือนทั้งผิวพรรณ เสื้อผ้า อารมณ์ที่แสดงออกในภาพ จึงเป็นรูปแบบที่ง่ายแก่การรับรู้ และความประทับใจในความสวยงาม มีคุณค่าสาคักดิ์ศรีของสตรีชั้นสูงในขณะนั้น

กลวิธีการสร้างงาน เป็นภาพที่เขียนด้วยสีน้ำมันตามความถนัดของรูเบนส์ โดยใช้เทคนิคการระบายสีแบบเกลี่ยเรียบ ทำให้ภาพโดยรวมดูอ่อนหวาน นุ่มนวล มีชีวิตชีวาเหมือนกับได้มองเห็นคนจริง

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ โดยใช้ เส้น เป็นเส้นโค้งไปตามรูปร่างรูปทรงของหญิงสาวตามธรรมชาติ ใช้น้ำหนักอ่อนแก่ ตามหลักของแสงเงา โดยใช้น้ำหนักอ่อนบริเวณใบหน้า หน้าอก หลังมือ ตัดกับพื้นหรือฉากหลังที่เป็นน้ำหนักเข้ม โดยไม่เน้นการตัดกันของส่วนที่เป็นแสงและเงามากนักเพื่อให้ภาพดูนุ่มนวล อ่อนหวานตามลักษณะของหญิงสาว การใช้สีโดยภาพรวมแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มสีน้ำตาลเข้มที่เป็นพื้นหรือฉากหลัง กับกลุ่มสีอ่อน (Tint) หรือสีสว่างของสีผิวเนื้อสีฟ้าเงินผสมขาวเป็นที่สีสดใส ที่เป็นจุดเด่นของภาพ พื้นผิว เป็นผิวที่เขียนให้ได้ความรู้สึกตามธรรมชาติของผอม ดวงตาใส มองตรงมายังผู้ดู ริมฝีปากสีชมพู ผิวของเสื้อให้ความรู้สึกหนา อ่อนนุ่ม แขนเสื้อวาดเป็นสายเส้นโค้ง ทำให้ดูพลิ้วไหวไปมา สอดรับกับสีผิวของมือกับผิวของดอกกุหลาบสองดอกที่มีน้ำหนักของสีต่างกัน และผิวของสร้อยคอไข่มุก กับสร้อยยาวที่เป็นผิวของหินสี สลับกับลูกแก้ว

การจัดองค์ประกอบศิลป์ รูเบนส์จัดให้ภาพหญิงสาวเป็นจุดเด่นอยู่บริเวณกึ่งกลางภาพ ตามแบบของภาพคนเหมือนตามแบบศิลปะบาโรก แสดงความสมดุลของภาพเป็นแบบสมมาตร (Symmetrical Balance) โดยลายทางแนวโค้งที่แขนเสื้อสองข้าง ทำให้ดูเหมือนว่าดูมีมิติเหมือนผ้าราคาแพง และแสดงความกลมกลืนของส่วนโค้งของใบหน้า โดยเฉพาะส่วนโค้งของขา สร้อยคอไข่มุก และสร้อยหินสี สลับกับลูกแก้ว

รูปที่ ๑.๔๕ Mirror No.4 พ.ศ. ๒๕๕๒

ผลงานของ อัมรินทร์ บุพศิริ

หมายเหตุ. จาก Mirror No.4, โดย อัมรินทร์ บุพศิริ, ๒๕๕๒, Rama IX Art Museum (<http://www.rama9art.org/artisan/artdb/artists/home.php?p=profiles&name=Amarin%20Buppasiri>).

เนื้อหาเรื่องราว ภาพกระแຈหมายเลข ๔ (Mirror No.4) อิทธิพลของการโฆษณาในระบบทุนนิยม อันมีผลต่อทัศนคติและสร้างพฤติกรรมเลียนแบบผิด ๆ ให้กับเยาวชนเป็นภาพล้อเลียนเสียดสีสังคม ในภาพเป็นภาพเด็กสาวในชุดนักเรียนแต่งหน้าทาปาก ศิลปินต้องการบอกเรื่องราว

ของการมอมเมาเยาวชนจากสื่อต่าง ๆ ในยุคนี้ซึ่งมุ่งแต่คำกำไรทางทุนนิยม และสร้างค่านิยมผิด ๆ ให้แก่เยาวชนเป็นจิตรกรรมสะท้อนสภาพสังคมของเด็กสาวที่ต้องการจะโตเป็นสาวเกินวัย อย่างน่ารัก น่าเอ็นดู

รูปแบบ จัดเป็นรูปแบบเหมือนจริง (Realistic) เพื่อให้ช่วยแก่การรับรู้ของผู้ชมในการสื่อถึงความรู้สึกและความหมายภายในภาพ

กลวิธีการสร้างงาน เป็นงานจิตรกรรม ที่เขียนด้วยสีน้ำมันบนผ้าใบ ด้วยเทคนิคการระบายสีเรียบตามลักษณะผิวของเด็กสาว และงานจิตรกรรมที่ต้องการให้เหมือนคนจริงหรือเหมือนธรรมชาติ

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ ภาพเขียนชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับรูปทรงที่แสดงถึงกิริยาของเด็กสาวที่กำลังแต่งหน้า เบิกตากว้าง กำลังเขียนคิ้วอย่างตั้งใจ ทำให้เห็นลูกตาดำกลมโต สอดรับกับส่วนโค้งของคิ้ว จมูก ปาก และรูปใบหน้า โดยเฉพาะส่วนคางทำภาพใบหน้าโดยรวมเป็นวงรีรูปไข่ น่ารักมีการเน้นสัดส่วนให้ดูเกินจริงเล็กน้อยเป็นแบบการดู การใช้น้ำหนักอ่อนแก่ให้ความสำคัญกับน้ำหนักอ่อนแก่ตามหลักของแสงและเงาสอดคล้องกับรูปแบบเหมือนธรรมชาติ โดยเน้นน้ำหนักเข้มบริเวณที่เป็นผม ดวงตากลมโต และภายในปากตัดกับสีชมพูของริมฝีปาก มีการใช้สี

ตามลักษณะของสีผิวของเด็กสาว ลดความจัดของสีที่เป็นผม เลื้อยผ้า และพื้นหลังเพื่อให้ส่วนใบหน้าเด่นชัดขึ้นโดยเฉพาะสีชมพูของริมฝีปากที่เป็นสีของลิปสติก

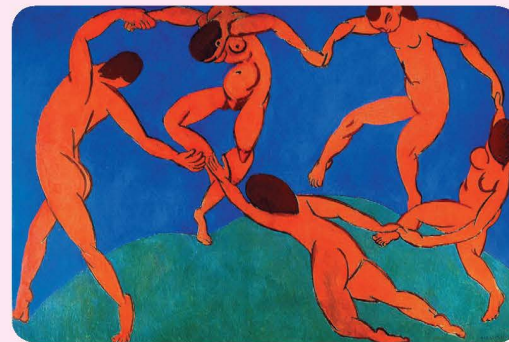
การจัดองค์ประกอบศิลป์ เป็นการจัดภาพโดยให้ความสำคัญกับการมองตรงด้านหน้า ไม่แสดงมิติความคั่นลึกมากนัก เป็นเพียงพื้นหลัง กับใบหน้าเท่านั้น เพื่อจำกัดให้ผู้ชมมองเฉพาะส่วนที่เป็นใบหน้า การเขียนคิ้ว ทาปาก อย่างชัดเจน

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุในงานแบบฟิสิกส์

เนื้อหาเรื่องราว ภาพเด่นรำเผยให้เห็นลายเส้นอย่างง่ายและสีสดใสที่ดึงดูดให้ผู้พบเห็นเกิดหลงใหล ผลงานชิ้นนี้สะท้อนถึงความสนใจของมาติส ในการสร้างองค์ประกอบบนพื้นผิวให้ดูง่าย แต่แฝงด้วยจินตนาการอันลึกซึ้ง ท่วงท่าที่แข็งแรงของนักเต้นหญิงชาย ๕ คน ท่ามกลางท้องฟ้าสีน้ำเงินสด และพื้นสีเขียว ทำให้ภาพวาดชิ้นนี้ดูพลิ้วไหว แต่ในขณะเดียวกันก็มีพลังดึงดูดสายตาดูด้วยการตัดรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออกไปจนหมด ทำให้สายตาดูพุ่งจ้องมองไปที่กลุ่มนักเต้นอย่างเลี่ยงไม่ได้ สีภาพจัดจ้านยังกลายมาเป็นจุดขายสำคัญที่ทำให้องค์ประกอบทั้งหมดดูมีชีวิตชีวาเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

รูปแบบ เป็นรูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi Abstract Art) โดยตัดแปลงรูปร่างรูปทรงจากธรรมชาติ แสดงความประทับใจและถ่ายทอดออกมาเป็นภาพอย่างชัดเจนต่อธรรมชาติที่มองเห็น ด้วยรูปแบบของภาพที่ดูเรียบง่ายของงานแต่ทำให้เกิดพลังแก่ผู้ชม โดยใช้สีเรียบตัดเส้น

กลวิธีในการสร้างสรรค์ เป็นงานจิตรกรรม ระบายสีเรียบ เน้นการตัดเส้นรูปทรงด้วยสีเข้ม

รูปที่ ๑.๔๖ La Danse ค.ศ. ๑๙๐๕

ผลงานของ Henri Matisse (อ็องรี มาติส)

หมายเหตุ. From La Danse, by Henri Matisse, ๑๙๐๕, Line Up Gallery (<https://lineupgallery.com/henri-matisse-la-danse/>).

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ

มีการใช้เส้น มีการเน้นเส้นรอบนอกตามส่วนหัว ส่วนโค้ง ของรูปร่างรูปทรงชายหญิง และเส้นกันระหว่างพื้นกับผนัง ช่วยในการรับรู้ได้ว่าเป็นการเต้นรำอย่างสนุกสนาน ไม่แสดงน้ำหนักอ่อนแก่ เพราะไม่ต้องการแสดงมิติตื้นลึกตามที่เห็นจริงในธรรมชาติเพื่อให้ผู้ชมได้มองเห็นการเคลื่อนไหวเป็นวงกลม มีการใช้สีน้อย เป็นการใช้สีตามหลักการใช้สีร้อน (สีน้ำตาลแดง) บนพื้นสีเขียวและสีน้ำเงิน ซึ่งทั้งภาพใช้เพียง ๓ สี (สีแดง สีเขียว และสีน้ำเงิน) โดยระบายเกลี่ยเรียบเป็นสีเขียวของพื้นล่าง สีน้ำเงินเป็นฉากหลัง สีน้ำตาลแดงเป็นสีผิวของคน ไม่แสดงความแตกต่างของพื้นผิว บริเวณว่าง นอกจากความเป็นภาพกลุ่มคนแล้ว เป็นบริเวณพื้นล่างที่ระบายเป็นสีเขียวและบริเวณพื้นหลังที่ระบายเป็นสีน้ำเงิน

การจัดองค์ประกอบศิลป์

นักเต้นชาย/หญิง ทั้ง ๕ คน จับมือกันเดินเป็นวงกลมวาดขึ้นด้วยลายเส้นที่เรียบง่าย นักเต้นเหล่านั้นไม่มีการแสดงออกทางสีหน้า และไม่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่บ่งบอกถึงเพศ การใช้สีเพียงแค่ ๓ สี ได้แก่ น้ำเงิน เขียว แดง ซึ่งเป็นสีที่ดูสดจนเหมือนไม่ได้ผสมสีได้เข้าไป ต่างจากการวาดภาพในสมัยนั้นที่เน้นแสงสีหลากหลาย ลักษณะการวาดภาพเช่นนี้คือ การวาดภาพแบบลัทธิฟิสิกส์ ซึ่งมีความโดดเด่นเรื่องการใช้สีสด ใช้คู่สีที่ตัดกันอย่างรุนแรง ด้วยลายเส้นที่เรียบง่ายเพื่อสื่อความหมายทางอารมณ์

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

นักเรียนจับคู่ดูศิลปวัตถุที่ค้นเกี่ยวกับผลงานทัศนศิลป์ของต่างประเทศ โดยครูเป็นคือนำศิลปวัตถุที่ค้นมาให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ผลงานจากวัตถุที่ค้น โดยทำการจดบันทึกข้อมูล เสร็จแล้วออกมาอภิปรายหน้าชั้นเรียน แล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนะ ชักถาม และสรุปความรู้

ระหว่างทาง

รูปที่ ๑.๔๗ ชะตาชีวิต พ.ศ. ๒๕๕๒ ผลงานของ สุรพงษ์ สมสุข

หมายเหตุ. จาก ชะตาชีวิต, โดย สุรพงษ์ สมสุข, ๒๕๕๒, ธนาคารกรุงไทย (<https://krungthai.com/artgallery/gallery/details?id=584>).

เนื้อหาเรื่องราว ศิลปินสะท้อนสภาพปัญหาของสังคมในปัจจุบัน โดยยกปัญหาครอบครัวที่มีอุปสรรคว่า “วิถีแห่งการดำรงอยู่ของครอบครัวคนไทยในปัจจุบัน เป็นไปอย่างยากลำบาก ทุก ๆ อย่างก้าวล้ำมีปัญหาและอุปสรรค ทั้งอุปสรรคจากภายนอกและอุปสรรคจากภายใน ซึ่งอาจหมายถึงกิเลสของตนเองที่คอยผลักดันให้ครอบครัวเดินไปข้างหน้า ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ายากลำบากและอาจเป็นสิ่งที่ก่อปัญหาอีกมากมาย แต่ก็ต้องทำให้ครอบครัวดำรงอยู่และดำเนินต่อไป ดังการพายเรือบนบกซึ่งไม่อาจทำให้เรือเคลื่อนที่ได้แต่ก็มิอาจหยุดพายได้เช่นกัน”

รูปแบบ ภาพชะตาชีวิตนี้ จัดเป็นงานแบบกึ่งนามธรรม ในลักษณะของศิลปะลัทธิเหนือจริง (Surrealism) ซึ่งทำให้สามารถแสดงเนื้อหาเรื่องราว ได้อย่างกว้างขวางกว่าศิลปะแบบเหมือนจริง นับได้ว่าเป็นการใช้รูปแบบได้เหมาะสมกับเนื้อหาที่เกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรน แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะเปรียบเปรยเหมือนการพายเรือบนบก

กลวิธีการสร้างสรรค์ เป็นงานจิตรกรรมที่เขียนด้วยสีอะคริลิก บนผ้าใบ โดยใช้วิธีการระบายสีเทคนิคเกลี่ยเรียบ โดยเน้นความกลมกลืนทั้งในภาพรวมและรายละเอียด

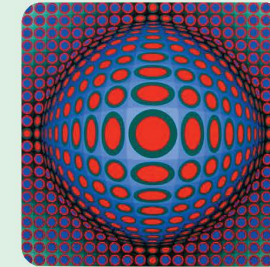
วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ ศิลปินมีการออกแบบการใช้ทัศนธาตุอย่างมีแบบแผน โดยใช้ เส้น ที่หลากหลาย ทั้งเส้นตรง เส้นโค้ง และเส้นอิสระ โดยเฉพาะเส้นแนวนอน นำสายตาจากด้านขวามือของภาพเข้าสู่ด้านซ้ายมือตอนบน ใช้รูปร่างรูปทรง ทั้งรูปร่างรูปทรงที่เลียนแบบธรรมชาติ (ภาพใบหน้าคนขนาดใหญ่อยู่ทางขวาของภาพ) รูปร่างรูปทรงดัดแปลงจากธรรมชาติ (ภาพสามี ภรรยา มีสามมือกำลังพายเรือบนบก ภาพนกปากยาวแหลมคม มีปีกยาว คอยจ้องจะจิก

เหมือนปัญหาต่าง ๆ ที่รุมเร้า) และรูปร่างรูปทรงอิสระ (ภาพพืชน้ำด้านล่างภาพ) มีการใช้น้ำหนักอ่อนแก่ อย่างอิสระ โดยเน้นให้มองลึกเข้าไปจากด้านหน้าทางขวามือลึกเข้าไปสู่ด้านในทางซ้ายมือ ในภาพรวมมีการวางโครงหน้าหนักของรูปต่าง ๆ ในภาพไว้อย่างแยบยล โดยบางแห่งแสดงน้ำหนักซับซ้อน ในขณะที่บางแห่งมีการวางน้ำหนักที่เป็นพื้นที่กว้าง ๆ ที่สอดคล้องกับเรื่องราวที่นำเสนอ มีการใช้สี ตามหลักการใช้สีแบบสีส่วนรวม (Tonality of Color) โดยใช้โทนสีน้ำเงิน ไปในทางสีคล้ำ (Shade) เพื่อให้ดูลึกกลับ น่าสะพรึงกลัว มีการไล่น้ำหนักสีจากสีน้ำเงินอ่อนไปถึงสีน้ำเงินเข้มสุด แต่มีการใช้สีที่ต่างเพื่อให้เป็นจุดเด่น เช่น มีการใช้สีเนื้อสว่างในส่วนแขนของภรรยา ใช้สีของเนื้อเข้มในส่วนที่เป็นแขนของสามี และใช้น้ำตาลอ่อนในส่วนที่เป็นพื้นรองรับเรือ กลองไม้สี่เหลี่ยม มีการใช้พื้นผิว ที่เกิดจากเขียนเป็นลาย คล้ายจุด เกลี่ยเรียบ ทั่วไปทั้งภาพโดยเน้นให้ชัดเจนขึ้นบริเวณซ้ายมือของภาพด้วยสีอ่อน ส่งผลให้ภาพใบหน้าคน ตาแดง ขนาดใหญ่ชัดเจนขึ้น

การจัดองค์ประกอบศิลป์ มีการจัดวางจุดสนใจ อยู่ตอนกลางด้านล่างของภาพ (ภาพสามี/ภรรยาที่กำลังพายเรือ) โดยการนำไปสู่จุดสนใจด้วย ๔ ทิศทาง ได้แก่ ปลาหัวแดงที่อยู่ด้านล่างซ้ายมือหันหน้ามุ่งตรง นำไปสู่คนพายเรือ มีใบหน้าคนขนาดใหญ่ทางขวามือกำลังพองมนำไปสู่คนพายเรือ ปากแหลมคมของนกประหลาดชี้หน้าไปสู่คนพายเรือ และคนมีปีกด้านล่างกำลังมองตรงนำสู่คนพายเรือด้วย

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุในงานแบบนามธรรม

เนื้อหาเรื่องราว ภาพนี้จัดเป็นศิลปะนามธรรมที่ไม่แสดงเนื้อหา เรื่องราวแต่แสดงความสวยงามของทัศนธาตุ โดย วิक्टर วาซาเรลลี (Victor Vasarely) มีชีวิตอยู่ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๙-๒๕๔๐ เขาเป็นศิลปินชาวฝรั่งเศสแต่เกิดในประเทศฮังการี เป็นผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งศิลปะลวงตา (Op Art) ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทัศนธาตุมาจัดวางร่วมกันโดยสร้างมิติตื้นลึก ให้ดูมีความซับซ้อน น่าติดตาม ในผลงานที่สร้างขึ้น และใช้จังหวะในการจัดวางที่ซ้ำ ๆ กัน ไปในขณะเดียวกันก็มีปฏิริยาการมองเห็นด้วย

รูปที่ ๑.๔๘ ภาพ ไม่มีชื่อภาพ โดย วิक्टर วาซาเรลลี (Victor Vasarely)

รูปแบบ ภาพนี้จัดเป็นศิลปะนามธรรม ที่มีรูปแบบอิสระตามลัทธิศิลปะแบบลวงตา (Optical Art) เทคนิคระบายสีเรียบ แสดงความงามของการจัดวางทัศนธาตุอย่างประณีตเหมาะสม สวยงาม กระตุ้นความรู้สึกเคลื่อนไหว เป็นการรับรู้ได้โดยง่ายไม่ต้องเสียเวลาตีความ ตามสถานการณ์ในปัจจุบัน จุดสำคัญของภาพแบบนี้คือ เป็นภาพที่ไม่ต้องตีความรับรู้ได้ง่าย โดยสร้างงานให้มีผลต่อการมองเห็นทำให้เกิดการลวงตา เป็นที่นิยมในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ออปติคัลอาร์ต (Optical Art) บางทีก็เรียกว่า เรตินัล อาร์ต (Retinal Art) หรือ เปอเซ็ปชวล แอบสแตรกชัน (Perceptual Abstraction) หรือ ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสายตาและการมองเห็นเอง

กลวิธีการสร้างงาน เป็นงาน

จิตรกรรมแบบนามธรรม ใช้เทคนิคการระบายสีเรียบที่ให้ความสำคัญกับการจัดวางทัศนธาตุที่มีหลักการซ้ำที่ซับซ้อนกัน มิมีมิติตื้นลึก น่าติดตาม

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ

การใช้เส้น เป็นการใช้เส้นรอบนอกของรูปร่างรูปทรงเรขาคณิต (Geometric Form) ที่มีขนาด ความถี่ทาง และน้ำหนักอ่อนแก่แตกต่างกันจำนวนมาก เพื่อสร้างมิติลวงตาให้ดูมีความตื้นลึก ซับซ้อน บางส่วนจะดูสูงชันหรือลดต่ำลง ซึ่งความจริงแบนราบบนพื้นกระดาษ นักวิชาการบางท่านเรียกว่า มิติที่ ๓ ในความรู้สึก น่าติดตามในผลงานที่สร้างขึ้น และใช้จังหวะในการจัดวางที่ซ้ำ ๆ กันไป ในขณะเดียวกัน การใช้สีน้อย เป็นสีแดงบนพื้นสีฟ้า น้ำเงินอ่อน โดยให้ความสำคัญกับพลังสีแท้ของสีแดง ที่อยู่กึ่งกลางภาพบนพื้นสีฟ้า น้ำเงินอ่อนบริเวณกึ่งกลางภาพเพื่อให้ดูสูงชันมาจากพื้น ใช้พื้นผิวเรียบเพื่อแสดงความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการจัดบริเวณว่างที่เป็นพื้นที่ให้ดูเป็นรูปทรงกลมหนุนขึ้นมารับกับรูปวงกลมสีแดง

การจัดองค์ประกอบศิลป์ ภาพนี้ให้ความสำคัญกับจุดเด่นที่กลางภาพพระบายเป็นสีแดง (สีแท้) อยู่บนพื้นทรงกลมที่มาจากพื้นสีฟ้า น้ำเงินอ่อน ในภาพรวม ให้ความสำคัญกับแนวกลางโดยมีรูปวงกลมสีแดงอยู่ตรงกลาง ภาพนี้มีการจัดองค์ประกอบโดยให้ความสำคัญกับความกลมกลืนของวงกลมที่มีขนาดต่างกันทั้งส่วนที่เป็นรูปและพื้น เนื่องจากให้ความสำคัญกับทั้งกลางแล้วกระจายออกไปทุกด้านอย่างมีระเบียบจึงเป็นภาพที่มีการใช้ความสมดุลแบบสมมาตร และมีความเป็นเอกภาพทั้งดงาม

รูปที่ ๑.๔๔ ผนังใหญ่ พ.ศ. ๒๕๔๐

ผลงานของ กมล ทัศนาญชลี

หมายเหตุ. จาก ผนังใหญ่, โดย กมล ทัศนาญชลี, ๒๕๔๐ (<https://www.facebook.com/136387316439075/photos/ศาสตราจารย์-กมล-ทัศนาญชลี-ศิลปินสองซีก-โลก-ศิลปินแห่งชาติ-ปี-2540-สาขาทัศนศิลป์-จ/2471757026235414/>).

เนื้อหาเรื่องราว ภาพผนังใหญ่ ในแนวคิดและจินตนาการของศิลปินยุคใหม่ที่แสดงออกถึงศิลป-วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น โดยนำมาประยุกต์ให้อยู่ในรูปแบบของศิลปะร่วมสมัยสากล ได้รับการยกย่องทั้งในและต่างประเทศทางด้านศิลปะร่วมสมัยที่มีพื้นฐานจากศิลปะแบบไทยประเพณี

รูปแบบ ผลงานชิ้นนี้จัดเป็นศิลปะแบบสื่อผสมที่สร้างสรรค์จากวัสดุท้องถิ่น ผสมกลมกลืนกับวัสดุสมัยใหม่ด้วยความลงตัวอย่างเป็นเอกภาพ

กลวิธีการสร้างงาน ภาพผนังใหญ่ จัดเป็นงานทัศนศิลป์ร่วมสมัยแบบจิตรกรรมสื่อผสมระหว่างสื่อจิตรกรรมกับประติมากรรม ที่มีโครงสร้างเป็นแผ่นไม้ ๕ แผ่น ขนาดเล็กและใหญ่ประกอบกัน โดยแผ่นกลางเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้งเป็นหลัก

ขยายออกไปแต่ละด้านด้วยแผ่นกระดานขนาดเล็กทั้งด้านซ้ายและขวา ประกอบด้านบนด้วยแผ่นไม้ขนาดเล็ก ปรับแต่งมุมทั้งสองให้โค้งมน ทำให้มองดูเหมือนโครงสร้างของหนังใหญ่ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทย จากนั้นจึงระบายสีที่มีทั้งการระบายสีเรียบและสีกาลอยแปลงตามลักษณะเฉพาะตัวของศิลปิน บางส่วนของภาพ โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางทำให้เป็นพื้นผิวขรุขระนูนขึ้น ทำให้เกิดมิติในการมองเห็นที่ต่างกัน น่าสนใจยิ่งขึ้น

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ ศิลปินมีการใช้จุดตาขอบขาวจัดวางเป็นแนวตรงตัดกันกลางของภาพ มีการใช้เส้นอย่างหลากหลายทั้งเส้นตรงที่เป็นขอบไม่รอบนอก เส้นโค้งสีกาดอนบนของภาพเพื่อเชื่อมต่อระหว่างกรอบสี่เหลี่ยมที่อยู่ด้านซ้ายและขวา รวมทั้งการใช้เส้นอิสระสีเขียวอ่อนด้านละ ๒ เส้น สร้างสมดุลในภาพ และใช้เส้นอิสระประสานกันอย่างเหมาะสมมีรูปทรงที่หลากหลายทั้งรูปเหลี่ยม รูปทรงกลม และรูปร่างรูปทรงอิสระ มีการใช้สีส่วนรวมของสีน้ำตามผิวของวัสดุ และใช้พลังของสีแดงที่อยู่ตอนกลางของภาพในรูปสามเหลี่ยมตัดกับสีเขียว ทำให้น่าสนใจยิ่งขึ้น มีการสร้างพื้นผิวบนระนาบที่แตกต่างกันออกไป ทั้งผิวเรียบของแผ่นไม้และผิวขรุขระที่ลงสีสวยงาม เป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของผลงานประเภทสื่อผสม ศิลปินเน้นโครงสร้างของวัสดุให้อยู่ในรูปทรงของหนังใหญ่ โดยออกแบบให้ส่วนที่เป็นรูปและพื้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับตัวผลงาน

การจัดองค์ประกอบศิลป์ นับได้ว่าเป็นการนำทัศนธาตุมาจัดวางได้อย่างเหมาะสม ลงตัว โดยภาพรวมโครงสร้างเป็นเส้นตั้ง มีเส้นนอนตัดขวางจากด้านซ้ายไปขวา บริเวณตอนบนเป็นเส้นโค้งกว้างรับกับเส้นโค้งรูปตัวยวบริเวณด้านล่าง ส่งให้รูปทรงกลมสีน้ำเงินและสีขาวชัดเจนเป็นจุดสนใจ อยู่บริเวณกลางภาพตอนบน ทำให้ภาพโดยรวมเป็นการจัดภาพแบบสองข้างเท่ากัน และมีความเป็นเอกภาพ

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุในงานสถาปัตยกรรม

เนื้อหาเรื่องราว ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดนนทบุรี (The Old City Hall of Nonthaburi) เป็นอาคารไม้ชั้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ติดกับทำนบกู้จังหวัดนนทบุรี (ทำนันทน์) และหอานพิกา อาคารแห่งนี้สร้างขึ้นโดยกระทรวงยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ (ประมาณ ๑๐๐ ปีแล้ว) โดยแบ่งพื้นที่จากที่ดินที่เตรียมสร้างเรือนจำ (เรือนจำกลางบางขวาง) เดิมมีจุดประสงค์ให้เป็นโรงเรียนกฎหมาย แต่เนื่องจากยังไม่มีบุคลากร จึงได้ใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนราชวิทยาลัยแทน สร้างเสร็จและเปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ต่อมาโรงเรียนนี้ได้เลิกกิจการไป อาคารนี้จึงได้ใช้เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรีระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๕๓๕ ต่อมาได้ใช้เป็นที่ตั้งวิทยาลัยมหาดไทย ตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๑ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ปัจจุบันอาคารศาลากลางนี้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินนทบุรี จัดแสดงสิ่งเกี่ยวกับเอกลักษณ์และสัญลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรี โดยเฉพาะผลไม้ที่รู้จักกันดี ทุเรียนจังหวัดนนทบุรี รวมถึงผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของชุมชนชาวมอญที่เกาะเกร็ด เช่นหม้อดินเผาตราสัญลักษณ์ของจังหวัด อีกส่วนหนึ่งใช้เป็นศูนย์บริการสาธารณสุข

รูปแบบ อาคารแห่งนี้จัดเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ที่ประยุกต์ให้เข้ากับภูมิอากาศเขตร้อนของประเทศไทย ตัวอาคารหันหน้าออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในช่วงเวลานั้น บนเนื้อที่รวม ๒ ไร่กว่า เป็นอาคาร ๒ ชั้น มี ๗ หลัง เรียงรายต่อกันล้อมรอบพื้นที่ มีการจัดวางผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีลานกว้างล้อมรอบอาคาร เชื่อมต่อกันด้วยระเบียงทางเดินทำด้วยไม้ที่สร้างยื่นออกมารอบอาคาร ซึ่งช่วยป้องกันแสงแดดให้กับตัวอาคาร

กลวิธีการสร้างงาน ศาลากลางหลังเก่าจังหวัดนนทบุรี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มี ๒ ชั้น ปลูกสร้างด้วยไม้สัก นับเป็นอาคารประยุกต์รุ่นแรกของสมัยรัตนโกสินทร์ เดิมให้เป็นโรงเรียน ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินนทบุรี เนื่องจากเป็นอาคารที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา จึงต้องสร้างฐานรากให้แข็งแรง มั่นคง โดยทำเป็นฐานปูนยกสูงกว่าระดับแม่น้ำและพื้นถนนก่อนปูฉาบเรียบ โดยชั้นที่ ๑ ใช้เป็นห้องเรียนจึงมีขนาดกว้างประมาณ ๔ เมตร ก่อถึงห้องเรียน ด้านนอกสร้างเป็นลูกกระป๋องทำด้วยไม้ระแนงสีเหลี่ยม ด้านล่างออกแบบเป็นลูกกระป๋องแนวตั้งสูงประมาณ ๘๐ เซนติเมตร ตอนกลางปล่อยโล่ง ส่วนบนของระเบียงทำเป็นช่องสี่เหลี่ยมมีลายกากบาทอยู่ตรงกลางทุกช่อง ดูเป็นระเบียบ สวยงาม ชั้นที่ ๒ ใช้เป็นเรือนนอนของนักเรียน มีชานเป็นทางเดินกว้างมีลูกกระป๋องเหมือนชั้นล่าง สามารถยืนมองความสวยงามของแม่น้ำเจ้าพระยาและวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างชัดเจน ส่วนหลังคาเป็นกระเบื้องลูกฟูก ได้คานรับหลังคาสร้างเป็นกันสาดด้วยไม้ระแนงทำเป็นตารางแนวนอนเชื่อมต่อระหว่างเสา กันแดดกันลมได้

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ เส้น มีทั้งเส้นตรงแนวตั้ง แนวนอน เส้นเฉียงของหลังคาน้ำจั่ว ในองศาที่ทำให้ให้น้ำฝนไหลลงด้านล่างได้รวดเร็วไม่รั่วซึมเข้าภายในตัวอาคาร มีเส้นแย่ง เส้นผ่านทำให้จุดตัดระหว่างเส้นแนวตั้งกับเส้นแนวนอนดูมีความนุ่มนวลมากขึ้น รูปทรงเป็นไปตามประโยชน์ใช้สอยและตามคุณสมบัติของวัสดุที่นำมาใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งในช่วงเวลานั้นยังไม่มีเครื่องปรับอากาศจึงต้องคำนึงถึงความถ่ายเทของอากาศ ควบคุมกับความแข็งแรง สี บริเวณภายในทาสีด้วยสีน้ำหรือสีพลาสติก ภายนอกทาสีด้วยสีน้ำมัน บริเวณว่าง สถาปัตยกรรมนี้จัดเป็นสถาปัตยกรรมแบบเปิดที่คนเข้าไปอาศัยอยู่ได้ โดยแบ่งบริเวณว่างออกเป็น ๑) บริเวณว่างภายในตัวอาคารโดยแบ่งเป็นห้อง ให้คนเข้าไปปฏิบัติงานได้สะดวก ทั้งผู้ปฏิบัติและผู้มาใช้บริการ มีบันไดหลักขึ้นลงสองทาง มีการออกแบบความสูงของห้องให้อากาศสามารถผ่านเข้าออกได้สะดวก ๒) บริเวณโดยรอบซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งเพื่อให้เห็นความสวยงามโดยรวมของตัวอาคารได้เป็นอย่างดี ด้านพื้นผิวเป็นผิวจากผิวเนื้อไม้ตามธรรมชาติ มีการย้อมสีผิวด้วยการทาสีให้สวยงาม คงทนต่อความชื้น และป้องกันมอดปลวก

การจัดองค์ประกอบศิลป์ ศาลากลางหลังเก่าจังหวัดนนทบุรี เป็นงานทัศนศิลป์แขนงสถาปัตยกรรม ที่มีมนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่ได้ จึงเป็นงานศิลปะที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งนอกจากจะนำทัศนธาตุมาจัดวางได้อย่างเหมาะสม สวยงามแล้วยังต้องมีเรื่องวิศวกรรมการก่อสร้างเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยภาพรวมโครงสร้างของอาคารเป็นเส้นตั้งหรือเส้นตั้ง (เสา) ทำให้ดูมั่นคงแข็งแรง มีเส้นตรงนอน (คาน) ยึดโยงกับเสาตั้งแต่ด้านล่าง ตอนกลาง และหัวเสา โดยรวมจึงเป็นการจัดภาพแบบสองข้างเท่ากัน ให้ความสำคัญกับด้านหน้าและแนวหลังคาหน้าจั่วของอาคารเป็นจุดสนใจ ตัวอาคารทำด้วยไม้สักทั้งหลัง ทำให้มีความเป็นเอกภาพที่สมบูรณ์

รูปที่ ๑.๕๐ ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดนนทบุรี

สรุป

ทัศนธาตุเป็นธาตุแห่งการมองเห็นหรือส่วนประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญในงานศิลปะหรือทัศนศิลป์ ได้แก่ จุด เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว ซึ่งสามารถนำส่วนประกอบแต่ละอย่างมาสร้างเป็นงานศิลปะได้ในหลายรูปแบบ ก็จะทำให้ความรู้สึกในการมองเห็นที่แตกต่างกันไป ฉะนั้นการรู้จักสังเกตธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัว และการรู้จักเลือกสรรส่วนประกอบจากธรรมชาติมาจัดองค์ประกอบทางศิลปะนั้น จึงเป็นวิธีที่ง่ายและดีที่สุด

กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้

๑. นักเรียนหาภาพตัวอย่างตามหัวข้อที่ครูกำหนดให้ มาอย่างละ ๑ ภาพ แล้ววาดตามแบบตัวอย่าง เสร็จแล้วนำผลงานออกมาแสดงพร้อมกับอธิบายเชื่อมโยงกับหลักการทัศนธาตุ เปิดโอกาสให้เพื่อนแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ชักถาม และสรุปความรู้ร่วมกัน

ภาพที่กำหนดให้

(๑) ภาพลายจุด	(๕) ภาพลายเส้น
(๒) ภาพสี	(๖) ภาพน้ำหนักอ่อนแก่
(๓) ภาพพื้นผิว	(๗) ภาพรูปร่างรูปทรง
(๔) ภาพบริเวณว่าง	

๒. นักเรียนหาภาพที่มีองค์ประกอบทางทัศนธาตุครบทุกองค์ประกอบ มา ๑ ภาพ แล้ววาดตามแบบตัวอย่าง เสร็จแล้วนำผลงานออกมาแสดงพร้อมกับอธิบายเชื่อมโยงกับหลักการทัศนธาตุ เปิดโอกาสให้เพื่อนแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ชักถาม และสรุปความรู้ร่วมกัน

๓. นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๒-๓ คน แล้วช่วยกันวิเคราะห์รูปแบบทัศนธาตุและแนวคิดในงานเหมือนจริง งานดัดแปลงงานกึ่งนามธรรม งานนามธรรม หรืองานสถาปัตยกรรม โดยเลือกมาคนละ ๒-๓ ผลงาน แล้วจัดทำเป็นแผนที่ความคิดและออกมาอภิปรายหน้าชั้นเรียน เปิดโอกาสให้เพื่อนแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ชักถาม และสรุปความรู้ร่วมกัน

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑. นักเรียนลองสังเกตวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบ ๆ ตัว ของนักเรียนว่ามีทัศนธาตุอะไรบ้าง พร้อมจดบันทึก และนำข้อมูลออกมาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนหน้าชั้นเรียน

๒. นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เช่น ภาพวาด งานประดิษฐ์ที่มีรูปแบบเป็นทัศนธาตุขึ้นมา ๑ ผลงาน เพื่อนำไปประดับตกแต่งบ้านหรือโรงเรียน แล้วนำผลงานมาอธิบาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนหน้าชั้นเรียน

คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้

๑. ทัศนธาตุมีอะไรบ้าง อธิบายความหมายพอสังเขป
๒. ทัศนธาตุมีความสัมพันธ์กับงานทัศนศิลป์อย่างไร
๓. เพราะเหตุใดเส้นในงานทัศนศิลป์จึงเป็นหัวใจสำคัญในผลงานศิลปะ
๔. นักเรียนมีหลักการเลือกใช้สีในงานทัศนศิลป์อย่างไรบ้าง
๕. การวิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุมีประโยชน์ต่อผู้สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์อย่างไร